Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity www.iips.cz II. číslo, leden 2010

Aktuální otázky lidských práv

Young Europe (François Cacheux, sbírky Rady Evropy)

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

za svou krátkou existenci se Centrum pro lidská práva a demokratizaci může pochlubit již několika úspěchy, které nám dávají naději, že naše úsilí není zbytečné. Kromě vydávání bulletinu se Centrum zapojilo i do dalších projektů. Na začátku prosince 2009 jsme uspořádali velkou konferenci s hosty z Brna, Prahy či Štrasburku na téma *60 let Rady Evropy a 50 let Evropského soudu pro lidská práva*. V rámci oslav světového dne lidských práv 10. prosince 2009 na Fakultě sociálních studií MU přednášel Andrew Roberts z chicagské Northwestern University o kvalitě demokracie a lidských práv v postkomunistických zemích a v tento den také probíhalo vysílání filmu *Barmský VJ*, spojené s debatou s paní Sabe A. Soe, ředitelkou Barmského centra v Praze. V neposlední řadě se Centrum zapojilo do tuzemské odborné debaty o reformě Evropského soudu pro lidská práva a společně s nevládními organizacemi na toto téma připravilo Policy paper, jenž si můžete přečíst na internetových stránkách Mezinárodního politologického ústavu MU (www.iips.cz).

V aktuálním čísle bulletinu bychom rádi zaměřili Vaši pozornost zejména na rozhovory, které jsme vedli s kandidáty na místo soudce u Evropského soudu pro lidská práva za Českou republiku. Jistě Vás zaujmou názory našich případných zástupců ve Štrasburku. Rozhovor s poslední kandidátkou, dr. Ivou Brožovou, bychom rádi přinesli v příštím vydání.

Doufáme, že si ze široké nabídky našich témat a příspěvků vyberete a přejeme Vám úspěšný rok 2010!

Vaše Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Obsah

Rozhovory s kandidáty na soudce ESLP

Česká republika a Listina základních práv Evropské unie

Zákaz výstavby minaretov vo Švajčiarsku

Ochrana práv zimbabwských utečencov v Juhoafrickej Republike

Prvý rozsudok Afrického súdu pre ľudské práva

Zatykač na bývalou izraelskou ministryni zahraničních věcí

Další krok k ochraně práv žadatelů o azyl

International Institute of Political Science of Masaryk University in Brno

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně

IIPS

Úvod

V České republice doposud výrazně chybělo akademické centrum usilující o nestranný odborný výzkum témat spojených s ochranou lidských práv. Navzdory faktu, že Česká republika se často prezentuje jako země, která dbá principů lidských práv a snaží se je uplatňovat i ve své zahraniční politice, sociálněvědní bádání na toto téma nelze v tuzemsku považovat za příliš rozvinuté.

Centrum pro lidská práva a demokratizaci (Czech Centre for Human Rights and Democratization, CCHRD) se jednak liší od institucí z nevládního prostředí a jednak od vládních úřadů fungujících v této oblasti. Centrum představuje nezávislou akademickou instituci, která lidská práva sleduje z odborného sociálněvědního a mezinárodněprávního pohledu. Existence takového centra je ve většině členských států Evropské unie pravidlem, přičemž v některých zemích existuje dokonce více nezávislých univerzitních center, zabývajících se lidskými právy, stačí pohlédnout do sousedního Rakouska.

Centrum pro lidská práva a demokratizaci se tuto mezeru pokouší zaplnit a vytváří nezávislé odborné prostředí pro zkoumání lidských práv. Centrum působí v rámci Mezinárodního politologického ústavu Masarykovy univerzity (International Institute of Political Science, IIPS) a spolupracuje s akademickou půdou – Fakultou sociálních studií MU a Právnickou fakultou MU, i praxí – nevládními organizacemi nebo justicí – Ústavním soudem ČR, Nejvyšším správním soudem ČR či Evropským soudem pro lidská práva.

Tematické panely

Centrum se specializuje na několik konkrétních okruhů, které byly zvoleny s ohledem na kurzy přednášené na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií FSS MU a PrF MU a s ohledem na odborné zaměření členů Centra. Dle těchto panelů je členěn i bulletin, který právě čtete.

1) Mezinárodní trestní soudnictví
2) Evropský systém ochrany lidských práv
3) Zahraniční politika a lidská práva
4) Česká republika a lidská práva

Policy paper Centra pro lidská práva a demokratizaci

Návrhy a vyjádření nevládních organizací k reformě Evropského soudu pro lidská práva

Centrum pro lidská práva a demokratizaci IIPS MU a nevládní organizace Liga lidských práv a Ekologický právní servis tímto příspěvkem reagují na současné snahy o reformu Evropského soudu pro lidská práva (dále Soud či ESLP). Tyto snahy vyvrcholí konferencí ve švýcarském Interlakenu v únoru 2010, kde se sejdou členské země Rady Evropy s cílem přijmout opatření, jež by měla vyvést ESLP ze současné krize. V první části tohoto vyjádření bude nejdříve stručně popsán současný stav a důvody reformy, následně budou nastíněny reformní návrhy a okomentovány již existující návrhy předkládané interlakenské konferenci.

Policy paper k reformě ESLP můžete najít na zde.

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (IIPS) je nezávislým vědeckým pracovištěm, které se od svého založení v roce 1990 zaměřuje na studium problematiky politického, sociálního, ekonomického a právního vývoje společnosti.
IIPS se aktivně podílí na formování současné podoby politické vědy tím, že iniciuje a realizuje vlastní výzkumné projekty, pravidelně zveřejňuje výsledky svého výzkumu v periodických i neperiodických publikacích, koordinuje a organizuje konání odborných konferencí, seminářů a přednášek.

International Institute of Political Science of Masaryk University in Brno
Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně
IIPS
www.iips.cz

Centrum pro lidská práva se ptá kandidátů České republiky na soudce ESLP

Po uzávěrce aktuálního vydání bulletinu jsme se dozvěděli, že ruská Duma vyjádřila souhlas s ratifikací 14. protokolu k Evropské úmluvě o lidských právech. Podle jeho článku 2 se současný šestiletý, jednou obnovitelný, mandát soudců prodlužuje na pouze jeden devítiletý. Na českého soudce dopadá čl. 21, podle nějž se jeho druhý mandát nyní prodlužuje o dva roky, čili do roku 2012. Kandidatury českých právníků tedy z tohoto pohledu nejsou aktuální. Protože si ale myslíme, že názory současných tří kandidátů jsou zajímavé a podnětné, a zároveň není vyloučené, že by takto sestavená kandidátka byla předložená o dva roky později Parlamentnímu shromáždění, nadále představujeme medailonky o těchto osobnostech a rozhovory s nimi. Podrobější informace o změnách, které by přinesla ratifikace 14. protokolu, přineseme v následujících číslech.

Mahulena Hofmannová

Mahulena Hofmannová se narodila v Praze a vystudovala Právnickou fakultu UK. Po vědecké aspirantuře v Akademii věd ČSAV v oblasti mezinárodního práva pracovala od roku 1992 v Ústavu Maxe Plancka pro mezinárodní právo v Heidelbergu, od roku 2000 vyučuje mezinárodní právo na PF UK v Praze. V roce 2006 obhájila práci o poměru mezinárodního práva a vnitrostátního práva v zemích střední a východní Evropy na univerzitě v Kolíně, od roku 2006 je profesorkou evropského práva a práva transformačních zemí na univerzitě v Giessenu. Za Českou republiku je od roku 2007 členkou expertního výboru Evropské Charty regionálních a menšinových jazyků při Radě Evropy. Publikuje v oblasti ústavního práva České republiky, veřejného práva států střední a východní Evropy, lidských práv, evropského a mezinárodního práva.

CLP: *Před jakými zásadními výzvami dle Vašeho názoru v současnosti stojí Evropský soud pro lidská práva? Je reformovatelný a jakým směrem by se měla reforma ubírat?*

MH: Evropský soud pro lidská práva pociťuje ve své činnosti důsledky obrovského zatížení, způsobeného rozšířením Rady Evropy a otevřením jeho jurisdikce pro stížnosti ze států bývalého sovětského bloku. Soud jako instituce samozřejmě reformovatelný je, jak ukazují snahy o zavedení 14. protokolu k EÚLP do praxe či intenzivnější využívání institutu smírného urovnání. Těžkosti na úrovni soudu jsou však jen špičkou ledovce: počet stížností z jednotlivých zemí vypovídá o stavu domácích soudních systémů, proto je třeba zaměřit se na reformu systému ochrany lidských práv členských zemí Rady Evropy jako celku.

CLP: Která vlastnost či schopnost je podle Vás klíčová pro osobu soudce ESLP?

MH: Tyto vlastnosti jsou formulovány v článku 21 EÚLP: vysoký morální charakter a splnění podmínek vyžadovaných pro výkon vysokých soudních funkcí nebo atribut uznávaného právníka. Z pohledu činnosti soudce ESLP je pak dle mého názoru důležitou doplňující podmínkou schopnost orientovat se v několika právních řádech, znalost vícera jazyků a praktická zkušenost s činností v mezinárodním týmu, nejlépe v oblasti lidských práv.

CLP: Existuje nějaký rozsudek ESLP, se kterým se nemůžete ztotožnit nebo naopak nějaký, který Vám mluví z duše, byť byl kontroverzní?

MH: Mám těžkosti smířit se s rozhodnutím Gaefgen proti Spolkové republice z 30. června 2008. Senát zde sice potvrdil absolutní povahu zákazu mučení, avšak došel k závěru, že stěžovatelova vlastnost být ‚osobou poškozenou' dle článku 34 EÚLP zanikla byť symbolickým potrestáním viníka německými úřady. S mými pochybnostmi nejsem sama – věc byla již postoupena Velkému senátu ESLP.

CLP: Jaký je podle Vás největší lidskoprávní problém, kterému v současnosti ČR čelí?

MH: Česká republika je demokratický právní stát, jehož lidskoprávní problémy dnes již nemusí být označeny přívlastkem ‚zásadní'; většina specifických otázek jsou dluhy z minulosti spojené s restitucemi znárodněného majetku. Naše současné těžkosti jsou srovnatelné se situací v tradičních demokraciích a projevují se zejména v oblasti uplatňování práva na spravedlivé řízení. Naší budoucí starostí by pak mělo být, jakým způsobem dojde k propojení soudnictví na úrovni štrasburského ESLP a lucemburského Evropského soudního dvora poté, až se Evropská unie stane stranou EÚLP – tehdy může nastat unikátní a pro všechny dotčené nová situace.

Robert Fremr

Robert Fremr je od roku 1983 trestní soudce a od roku 2004 člen trestního kolegia Nejvyššího soudu. V letech 2004 až 2006 působí jako soudce ad litem Rwandského tribunálu OSN a od roku 1995 zastupuje ČR v různých výborech Rady Evropy, momentálně v Poradním výboru evropských soudců (CCJE).

CLP: Před jakými zásadními výzvami dle Vašeho názoru v současnosti stojí Evropský soud pro lidská práva? Je reformovatelný a jakým směrem by se měla reforma ubírat?

RF: Činnost ESLP je v současné době nejvíce poznamenána enormním množstvím stížností, které k němu občané členských zemí Rady Evropy podávají. To si vynucuje jeho neodkladnou reformu, jinak se sám Soud vystaví oprávněné kritice pro porušování čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech. Nebude totiž schopen o stížnostech rozhodnout v přiměřené lhůtě. Doplňkové protokoly č. 14 a 14bis by mohly být řešením, musí si to ale uvědomit i všechny členské státy RE a učinit k jejich ratifikaci potřebné kroky.

Myslím, že v budoucnu by měl Soud soustředit svou činnost především na rozhodování případů, které mají zásadní dopad na legislativu a činnost orgánů jednotlivých členských států a eliminovat tak nejvýraznější zdroje porušování lidských práv. Tím by se do budoucna snížil počet stížností. Bagatelní a opakující se stížnosti by pak v souladu s Protokoly 14, resp. 14bis měl řešit maximálně expeditivním způsobem.

CLP: Která vlastnost či schopnost je podle Vás klíčová pro osobu soudce ESLP?

RF: Za klíčovou nepovažuji žádnou. Měl by to být podle mne spíše vyvážený komplex více vlastností – znalost evropské judikatury, soudcovská praxe, jazyková vybavenost, schopnost komunikace, schopnost organizovat práci svou i podřízených, renomé u právnické veřejnosti v ČR a v neposlední řadě osobní odvaha vynést i nepopulární rozhodnutí.

CLP: Existuje nějaký rozsudek ESLP, se kterým se nemůžete ztotožnit nebo naopak nějaký, který Vám mluví z duše, byť byl kontroverzní?

RF: Osobně považuji za velmi přínosné například rozhodnutí Soudu ve věci Josef Bergauer a další proti České republice z roku 2005, bohužel se o něm u nás moc neví. ESLP v něm rozhodl o nepřijatelnosti stížnosti 90 Němců z oblasti Sudet, kteří se domáhali kompenzace za škody způsobené jejich odsunem v roce 1945. Větší znalost argumentace ESLP obsažené v tomto rozhodnutí by omezila obavy z otevírání této citlivé otázky, které se v naší společnosti periodicky objevují.

Musím přiznat, že jsem měl trochu problém vnitřně se ztotožnit s rozhodnutím ESLP ve věci Chmelíř proti České republice. Stěžovatel v předcházejícím trestním řízení zjevně v úmyslu protáhnout je a dosáhnout tak svého propuštění z vazby nejdříve obvinil předsedu senátu odvolacího soudu z toho, že s ním měl intimní styk. Poté podal proti témuž předsedovi senátu žalobu na ochranu osobnosti. Spolu s tím podal proti němu námitky podjatosti, aby tak dosáhl jeho vyloučení z rozhodování věci. To, že těmto námitkám nebylo vyhověno, posoudil ESLP jako porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

CLP: Jaký je podle Vás největší lidskoprávní problém, kterému v současnosti ČR čelí?

Skutečný respekt k lidských právům včetně reálné možnosti domoci se jejich ochrany hodnotím jako jednu z nejpozitivnějších změn v naší společnosti po roce 1989. Za největší problém proto považuji podceňování agendy lidských práv ze strany těch, kterým by měla ležet na srdci nejvíce. Tím myslím některé představitele státního aparátu a bohužel i některé kolegy soudce.

Avenue of Thoughts (Jean-Michel Folon, sbírky Rady Evropy)

1) Mezinárodní trestní soudnictví

V rámci panelu Mezinárodní trestní spravedlnost se **Ľubomír Majerčík** a **Katarína Šipulová** soustředili na aktuality spojené s činností mezinárodních trestních tribunálů a na postoje států k jejich práci.

Prvý rozsudok Afrického súdu pre ľudské práva

Africký súd pre ľudské práva a práva národov (ďalej „Súd") – zriadený v roku 1998 – vydal 15. decembra 2009 svoj vôbec prvý rozsudok vo veci Yogogombaye v. Senegal. Michelot Yogogombaye podal Súdu prostredníctvom Komisie Africkej únie v roku 2008 žiadosť o zastavenie stíhania bývalého čadského prezidenta Hissenea Habrého, ktorý pred senegalským špeciálnym súdom čelí obvineniu z nariadenia 40 000 popráv a mučenia viac než 200 000 ľudí počas svojej vlády v rokoch 1982-1990. Yogogombaye, bývalý Habrého minister a vodca odporového hnutia proti súčasnému čadskému režimu, založil podanie na porušení princípov neretroaktivity a univerzálnej jurisdikcie. Pre bývalého lídra obvineného zo spáchania zločinov proti ľudskosti požadoval uplatnenie ubuntu – klasického rekonciliačného princípu prítomného v africkom postkonfliktnom prostredí, postavenom na koncepte odpustenia, ľudskosti a solidarity bez trestu a odvety. Súd sťažnosť odmietol pre nedostatok personálnej jurisdikcie – nakoľko Senegal neuznal príslušnosť Súdu viesť žaloby proti štátom podané jednotlivcom alebo nevládnou organizáciou.

Samotný rozsudok vzbudil výraznú kritiku a sklamanie. Pomerne jednoznačnú otázku obsiahnutú na 12 stranách totižto Súd riešil takmer 13 mesiacov. Sudca Ouguergouz sa v separátnom názore vyjadril, že sťažovateľ má právo vedieť, prečo celé konanie trvalo tak dlho. Samotný separátny názor je zaujímavejší ako celý rozsudok – Ouguergouz detailne analyzoval komplexnosť prípadu čo do otázky jurisdikcie. Vyvinul koncept forum prorogatum, ktorý mohol viesť sudcov k myšlienke, že Senegal cez vyjadrenie postoja k prípadu vlastne vyslovil súhlas s vedením procesu. Prvý rozsudok Afrického súdu je však jednoznačne sklamaním. Okrem kritiky stručnosti sa vyskytli aj pochybnosti o transparentnosti procesu: objavili sa problémy s publikáciou a zverejňovaním dokumentácie, súdnych príkazov a s informovaním strán sporu. Je otázne, ako tento štart ovplyvní prestíž a vplyv Afrického súdu.

Habrého sa už od roku 2005 pokúša stíhať pod princípom univerzálnej jurisdikcie Belgicko, ktoré naňho vydalo medzinárodný trestný zatykač. 25. novembra 2005 Senegalský špeciálny súd vyslovil nedostatok kompetencií na extradíciu bývalého prezidenta. Habré momentálne zotrváva v domácom väzení v Senegale. (kš)

Zdroje:

1) http://www.african-court.org/fileadmin/documents/Court/Latest_Judgments/English/JUDGMENT._MICHELOT_YOGOGOMBAYE_VS._REPUBLIC_OF_SENEGAL_1_.pdf
2) http://www.african-court.org/fileadmin/documents/Court/Latest_Judgments/English/SEPARATE_OPINION_OF_JUDGE_FATSAH_OUGUERGOUZ.EN.pdf

ICC: Bemba zůstává ve vazbě

Počátkem prosince zvrátil odvolací senát Mezinárodního trestního soudu (dále také ICC) rozhodnutí vyšetřovacího senátu (bulharské samosoudkyně Trandafilové) o tom, že Jean-Pierre Bemba Gombo může být dočasně propuštěn z vazby. Bemba, který je jako velitel Hnutí za osvobození Konga obžalovaný ze spáchání válečných zločinů a zločinů proti lidskosti ve Středoafrické republice, je ve vazbě od července 2008. Odvolací senát ve svém rozhodnutí uvedl, že vyšetřovací senát při rozhodování o propuštění Bemby dostatečně nezohlednil některé relevantní skutečnosti, jako jsou potvrzení obžaloby vůči Bembovi s možností vysokého trestu či jeho finanční situace. Nehledě na to se nenašla žádná země, která by Bembu přijala, ani nebyly stanovené konkrétní podmínky jeho propuštění. Jean-Pierre Bemba byl zatčen v květnu 2008 ve svém domě v Belgii, v dubnu 2010 s ním má být zahájeno hlavní líčení. (ľm)

Zdroje:

1) http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc787737.pdf

ICC: Lubanga nebude stíhán za sexuální otroctví

Odvolací senát zvrátil rozhodnutí soudního senátu o změně právního posouzení skutkového stavu. Soudní senát v něm vyhověl právním zástupcům obětí, aby byla původní obžaloba Thomase Lubangy Dyilo rozšířena i o kruté a nelidské zacházení a sexuální otroctví. Odvolací senát v prosinci nicméně rozhodnul, že takováto změna obžaloby je sice podle Římského statutu ICC a obecných principů mezinárodního práva možná, ale neměla by jít nad rámec faktů obsažených v obžalobě.

Už když byl před čtyřmi lety vydán zatykač na rebelského vůdce z Demokratické republiky Kongo, Thomase Lu-

bangu, byl prokurátor ICC kritizovaný za to, že navrhoval obžalobu pouze za nábor dětských vojáků. Následně se to zástupci skupin obětí snažily zvrátit, aktuální rozhodnutí ale jejich naděje rozptýlilo. Na jednu stranu je to výhra pro prokurátora, protože se posílilo jeho postavení, na druhou stranu o to více teď bude záležet na tom, jak bude postavena obžaloba. V případě Thomase Lubangy, který je vůbec prvním obžalovaným před ICC, se jedná už o druhé zdržení, navíc opět vynucené postupem prokurátora. Už v roce 2008 došlo k půlročnímu přerušení řízení poté, co prokurátor odmítnul vydat potenciálně vyviňující důkazy. Po vyřešení těchto dvou procesních otázek bylo hlavní líčení obnoveno 7. ledna. 2010. (Ľm)

Zdroje:

1) http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc790248.pdf

ICTY: Veselin Šlivajčanin si pravdepodobne odpyká trest na Slovensku

Vojnový zločinec Veselin Šljivančanin bol Medzinárodným trestným tribunálom v roku 2007 odsúdený na trest odňatia slobody v dĺžke 17 rokov za velenie masakru neďaleko chorvátskeho Vukovaru v 1991. Ako veliteľ juhoslovanskej ľudovej armády mal vydať príkaz na zastrelenie 260 osôb podozrivých zo spolupráce s chorvátskymi paramilitantnými jednotkami počas okupácie Vukovaru v neďalekej obci Ovčara. Na základe dohôd s OSN si trest pravdepodobne od budúceho roku odpyká v slovenskom Leopoldove. Slovenská republika bola vybraná ako kultúrne a jazykovo blízka krajiny odsúdencovi, za väzbu Veselina dostane finančnú kompenzáciu. (kš)

Stíhanie vojnových zločinov v Kambodži

Už niekoľko rokov sa vedú spory o presnú kategorizáciu vojnových zločinov spáchaných v Kambodži režimom Červených Kmérov v rokoch 1975 až 1979. Vážne porušenia ľudských práv smerované voči samotným Kmérom boli neformálne označované termínom autogenocída, kambodžské súdy pre vojnové zločiny však prijímali len obžaloby operujúce so zločinmi proti ľudskosti, keďže masové vraždenie nesmerovalo k zničeniu etnickej skupiny. Prvé zmeny priniesol december 2009, kedy Zvláštne komory vydali hneď štyri obžaloby proti bývalým lídrom za zločiny genocídy, avšak spáchané na menšinových skupinách Vietnamcov a Cham moslimov. Medzi obvinenými sú Khieu Samphan, bývala hlava štátu, minister zahraničných vecí Ieng Sary, Pol Potov „dvorný ideológ“ Nuon Chea a Ieng Thirith, bývalá ministerka sociálnych vecí. Okrem genocídy sú všetci obvinení aj z porušení Ženevských konvencií. (kš)

Zdroje:

Khieu Samphan (http://www.haguejusticeportal.net/smartsite.html?id=11302)
Ieng Sary (http://jurist.law.pitt.edu/paperchase/2009/12/cambodia-war-crimes-court-charges_21.php)
Nuon Chea (http://jurist.law.pitt.edu/paperchase/2009/12/cambodia-war-crimes-court-charges_21.php)
Ieng Thirith (http://jurist.law.pitt.edu/paperchase/2009/12/cambodia-war-crimes-court-charges_21.php)

Zatykač na bývalou izraelskou ministryni zahraničních věcí

Před očekávaným příjezdem Tzipi Livni na konferenci do Londýna byl na bývalou izraelskou ministryni zahraničních věcí vydán zatykač pro podezření ze spáchání válečných zločinů v průběhu konfliktu v Gaze koncem roku 2008. Tzipi Livni nakonec na prosincovou konferenci nedorazila a zatykač byl stažen. I přesto vyvolal vlnu pobouření ze strany izraelských politiků včetně premiéra Netanjahua, který označil postup britského soudu za absurdní. Sama Livni prohlásila, že proces není namířený jenom proti ní, ale proti každé demokracii bojující s terorem.

Zatykač byl vydán na základě Geneva Conventions Act 1957, který zakotvuje tzv. univerzální jurisdikci. Tento koncept umožňuje stíhání kohokoli podezřelého ze spáchání vážných porušení ženevských úmluv, i když nemá žádnou vazbu na místo sudiště. Takovéto stíhání už letos hrozilo Ehudu Olmertovi v Norsku nebo Avi Dichterovi, řediteli jedné z izraelských tajných služeb, v USA. Obě řízení byla ale záhy ukončená. Koncept univerzální jurisdikce to nemá jednoduché, protože jsou trestní oznámení podávána často proti vrcholným politikům, čímž bývají dotčeny bilaterální vztahy mezi příslušnými zeměmi. I v tomto případě bylo úplně jedno, že sám Izrael uplatnil univerzální jurisdikci proti Adolfu Eichmanovi, který se dopouštel zločinů dávno před vznikem izraelského státu. Přesto se musel David Miliband Izraeli omlouvat a Gordon Brown prohlásil, že se zasadí o změnu užitého zákona. Učinil tak pár měsíců poté, co vláda slíbila, že zjednoduší stíhání na základě univerzální jurisdikce, protože na britské půdě se beztrestně pohybuje mnoho podezřelých ze spolupachatelství rwandské genocidy a jiných vážných porušení mezinárodního práva. Bez změny příslušného zákona izraelská strana pohrozila odmítnutím jakýchkoli návštěv Spojeného království vysokými politiky. (Ľm)

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Česká republika a Listina základních práv Evropské unie

Hubert Smekal

V posledním čísle Bulletinu jsme vás informovali, že s „výjimkou" z Listiny základních práv Evropské unie pro Českou republiku to nemusí být tak jednoznačné, jak se snad na první pohled jeví a jak o tom zhusta referují média. V aktuálním vydání rozebereme různé scénáře, které mohou v souvislosti s aplikací Listiny u nás nastat.

Na úvod ještě stručná poznámka k diskutované výjimce-nevýjimce z Listiny pro Velkou Británii a Polsko a eventuálně i pro Českou republiku. Krátce po uzávěrce předchozího čísla Bulletinu nás dostihla tisková zpráva č. 104/09 Soudního dvora ES, která informuje, že „Listinu však nelze uplatňovat vůči Spojenému království a Polsku, na které se vztahuje výjimka, (…)". Máme za to, že takový výklad je dán charakterem tiskové zprávy, která vyžaduje notné zjednodušení z důvodu lehké srozumitelnosti a přístupnosti pro širokou veřejnost. Pro zjištění skutečné právní povahy výjimky si budeme muset počkat až na judikáty Soudního dvora. Domníváme se, že Soudní dvůr bude zpočátku ve vztahu k Velké Británii a Polsku s použitím Listiny spíše opatrnější a spolehne se na dosavadní praxi aplikace společných principů evropského práva, které zahrnují i ochranu základních práv. Nicméně časem by se měla potvrdit povaha výjimky, jak jsme ji předestřeli posledně – tedy jako omezení aplikace jistých ustanovení Listiny, nikoliv výjimka z Listiny jako celku.

V následujícím textu rozebereme možné scénáře, které mohou Českou republiku ve vztahu k Listině potkat. Hned na úvod je nutno zdůraznit, že tzv. česká výjimka z Listiny byla schválena jako součást Závěrů Evropské rady ze dne 29. a 30. října 2009, což představuje významný rozdíl oproti polské a britské výjimce, které můžeme nalézt v Protokolu 30 k Lisabonské smlouvě, tedy přímo v primárním právu.

Do doby revize primárního práva, která by přinesla připojení České republiky k Protokolu č. 30, a tím pádem omezenou aplikaci Listiny, by měla být Listina ve vztahu k ČR plně aplikovatelná. Pokud by skutečně došlo ke schválení takové změny zakládacích smluv, na jejímž základě by se Listina ve všech situacích v ČR neuplatnila, mohlo by hypoteticky dojít ke zřejmému paradoxu – snížení úrovně ochrany práv. K takové variantě však nemusí vůbec dojít, stačí relativně málo – aby čeští vyjednavači netrvali na připojení k Protokolu 30. Lze mít za to, že závěry Evropské rady nestanovují povinnosti ohledně budoucího znění primárního práva. K nejbližší revizi smluv zřejmě dojde za pár let při rozšíření Evropské unie o Chorvatsko, v rámci nějž by se smlouvy měnily a Česká republika se připojila ke třicátému lisabonskému protokolu. Změny primárního práva samozřejmě vyžadují vnitrostátní schválení v souladu s ústavními požadavky každého členského státu. Těžko předvídat, jak dopadnou tuzemské volby do Poslanecké sněmovny v letošním roce, můžeme se ale domnívat, že nebudou dominovat strany s výraznou antipatií k Evropské unii, zvláště když občanští demokraté znatelně změkčili svůj postoj vůči EU směrem k pragmatismu.

Zákonodárci by si rovněž mohli pamatovat nedemokratický a nelegitimní proces včlenění výjimky z Listiny jako požadavku pro prezidentův podpis pod Lisabonskou smlouvou, kdy hlava státu de facto bez jakékoliv parlamentní diskuze převálcovala ústavními většinami schválenou verzi lisabonské novelizace. V tomto světle si tedy lze představit, že pokud aplikace Listiny v období do příští revize primárního práva nezpůsobí České republice žádné komplikace a Soudní dvůr ji bude používat obezřetně, dají zákonodárci přednost pokračování dosavadního stavu (tedy bez výjimky z Listiny) před prezidentem vnucenou výjimkou.

Čeští vyjednávači budou tudíž při rozšíření EU o Chorvatsko ve velmi důležitém postavení – musí důkladně monitorovat preference parlamentních stran, protože Parlament „přistupovací" smlouvy ústavními většinami schvaluje. Vyjednávači budou nuceni předem zjistit, jaký scénář (s výjimkou nebo bez) má v komorách větší podporu a ten pak prezentovat na unijní mezivládní konferenci. Finální znění smluvní revize pak podléhá ratifikační proceduře ve všech členských zemích.

Jak bylo výše naznačeno, čeští zákonodárci mohou klidně upřednostňovat původně schválenou verzi Lisabonské smlouvy (tedy bez výjimky). Na druhé straně, mezinárodní smlouvy vyžadují podpis prezidenta republiky – pokud Chorvatsko přistoupí ještě v období mandátu Václava Klause, podepsal by prezident smlouvu bez České republiky v Protokolu 30? Druhý lisabonský nález Ústavního soudu napovídá, že prezident by podepsat měl, nicméně dá se očekávat, že V. Klaus by s podpisem nikterak nespěchal a Česká republika by se opět připomněla v roli unijního potížisty.

Můžeme uzavřít konstatováním, že jak je nejasná pozice výjimky Listiny, na kterou jsme upozornili posledně, tak je nejednoznačné i případné uvedení výjimky v život. Po-

kud si Parlament nebude chtít dělat problémy, tak schválí v rámci chorvatské přístupové smlouvy i připojení se k Protokolu 30, čímž však dopustí snížení úrovně ochrany práv. Pokud Parlament vytrvá na své verzi „Lisabonu" a nepřipustí výjimku z Listiny, mohou nás čekat obdobné tanečky jako při ratifikaci Lisabonské smlouvy.

Boj proti terorismu a ochrana základních práv v EU – sága pokračuje

Helena Bončková

Dne 3. prosince 2009 Soudní dvůr Evropské unie vydal další z řady rozsudků, v němž zrušil nařízení Rady, kterým byly zmraženy prostředky osob podezřelých z napojení na teroristickou organizaci Al-Kajdá, v tomto případě F. Hassana a Ch. Ayadiho.[1] Ochrana základních práv v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie (SZBP) má svou vlastní historii, v níž opět klíčovou roli sehrál Soudní dvůr. Ačkoliv v uvedeném rozhodnutí Soudní dvůr navazuje bez dalšího na svoje předchozí rozhodnutí ve spojených věcech *Kadi* a *Al Barakaat*,[2] předestřená problematika je nanejvýš aktuální s ohledem na vstup v platnost Lisabonské smlouvy, která reaguje na judikaturu Soudního dvora a zavádí nový prostředek ochrany práv jednotlivce v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky.

Historie na poli ochrany základních práv v rámci SZBP počíná přijetím nařízení Rady po útocích z 11. září 2001, které bylo vydáno za účelem provedení rezolucí Rady bezpečnosti Spojených národů.[3] Tímto nařízením došlo ke zmrazení prostředků a jiných hospodářských aktiv osob a subjektů, jejichž jména a názvy byly uvedeny na seznamu.[4] Proti svému zařazení na seznam brojili i F. Hassan a Ch. Ayadi, avšak jejich žalobu na neplatnost uvedeného nařízení Soud prvního stupně zamítl.[5] Soud se přitom opřel o svá dřívější rozhodnutí ve věcech *Yusuf* a *Kadi*,[6] v nichž rozhodl, že soudy Společenství nejsou v zásadě příslušné k přezkumu platnosti předmětného nařízení,[7] neboť členské státy mají podle Charty Organizace spojených národů, která představuje mezinárodní dohodu a jako taková má přednost před právem Společenství, povinnost podřídit se rezolucím Rady bezpečnosti.

V září 2006 F. Hassan a Ch. Ayadi napadli rozsudky Soudu prvního stupně kasačními opravnými prostředky. Soudní dvůr přitom v září 2008 rozhodl o opravném prostředku ve spojených věcech Kadi a Al Barakaat. V tomto rozhodnutí Soudní dvůr potvrdil, že Rada měla pravomoc k přijetí nařízení na základě článků Smlouvy o ES, které zvolila.[8] Dále však konstatoval, že se Soud prvního stupně dopustil nesprávného právního posouzení, když dospěl k závěru, že soudy Společenství nejsou v zásadě příslušné k přezkumu vnitřní legality napadeného nařízení: „*Povinnosti, které ukládá mezinárodní dohoda, tedy nemohou mít za následek porušení ústavních zásad Smlouvy o ES, mezi něž se řadí i zásada, že veškeré akty Společenství musí respektovat základní práva, což je podmínkou jejich legality, k jejímuž přezkumu je příslušný Soudní dvůr v rámci úplného systému procesních prostředků založeného Smlouvou.*"[9] Soudní dvůr dále dospěl k závěru, že bylo porušeno právo navrhovatelů na obhajobu, konkrétně právo být vyslechnut, a právo na účinnou soudní ochranu. Konečně zmrazení prostředků představovalo neodůvodněné omezení vlastnického práva Y. A. Kadiho.

V návaznosti na rozsudek Soudního dvora ve spojených věcech Kadi a Al Barakaat přijala Komise nové nařízení, kterým bylo nahrazeno rozhodnutí o zahrnutí F. Hassana a Ch. Ayadiho na seznam osob podezřelých z terorismu, jejichž prostředky se zmrazují, novým rozhodnutím potvrzujícím jejich zařazení na seznam,[10] přičemž tentokrát byli oba o této skutečnosti informováni a bylo přihlédnuto k jejich námitkám. V rozsudku o opravném prostředku ve spojených věcech Hassan a Ayadi Soudní dvůr uvedl, že přijetí tohoto nařízení nelze považovat za ekvivalent ke zrušení napadeného nařízení, proto je nezbytné, aby o něm rozhodl. S odkazem na předcházející rozhodnutí ve spojených věcech Kadi a Al Barakaat, jejichž skutkové okolnosti byly shodné se stávajícím případem, Soudní dvůr proto zrušil příslušné rozsudky Soudu prvního stupně jakož i nařízení Rady (ES) č. 881/2002 v rozsahu, v němž se vztahuje na F. Hassana a Ch. Ayadiho.

Lisabonská smlouva, jež vstoupila v platnost počínaje dnem 1. prosince 2009, na uvedená rozhodnutí Soudního dvora reaguje hned v několika ustanoveních. Jednak jednoznačně svěřuje Unii pravomoc přijímat omezující opatření vůči fyzickým a právnickým osobám,[11] a jednak zavádí nový prostředek ochrany práv fyzických a právnických osob v podobě možnosti podat žalobu na neplatnost rozhodnutí přijatých Radou v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky, jimiž se vůči nim tato omezující opatření stanoví.[12] Po řadě lidskoprávních přešlapů učiněných v rámci boje proti terorismu, které musel hasit až Soudní dvůr, je tak zakotvení nového prostředku ochrany práv v primárním právu bezesporu krok správným směrem, který by měl posílit práva jednotlivce.

Poznámky:

1) Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. 12. 2009 ve spojených věcech C-399/06 P a C-403/06 P, *Faraj Hassan a Chafiq Ayadi v. Rada*.
2) Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. 9. 2008 ve spojených věcech C-402/05 P a C-415/05 P, *Yassin Abdullah Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise*.
3) Nařízení Rady (ES) č. 881/2002 ze dne 27. května 2002 o zavedení některých zvláštních omezujících opatření namířených proti některým osobám a subjektům spojeným s Usámou bin Ládinem, sítí Al-Kajdá a Talibanem a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 467/2001.
4) Evropská unie uplatňuje vůči osobám podezřelým z terorismu dva typy sankcí: 1) individuální sankce dle seznamu podezřelých osob vypracovaným Výborem pro sankce Společnosti národů a 2) sankce založené na seznamu vytvořeném Evropskou unií, které tvoří autonomní sankční režim EU. Blíže k oběma režimům a odlišnému přístupu Soudu prvního stupně, respektive dnešního Tribunálu k nim srov. ECKES, Ch. (2008): *Sanctions against Individuals – Fighting Terrorism within the European Legal Order*, European Constitutional Law Review, vol. 4, no. 2, pp. 205-224.
5) Rozsudky Soudu prvního stupně ze dne 12. 6. 2006 ve věcech T-49/04, *Hassan v. Rada a Komise*, a T-253/02, *Ayadi v. Rada*.
6) Rozsudky Soudu prvního stupně ze dne 21. 9. 2005 ve věcech T-306/01, Yusuf a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise, a T-315/01, Kadi v. Rada a Komise.
7) Výjimku v tomto ohledu představují některé kogentní normy mezinárodního práva označované jako *ius cogens*. Blíže ke vztahu práva Evropské unie a mezinárodního práva srov. BESSON, S. (2009): *European Legal Pluralism after Kadi*, European Constitutional Law Review, vol. 5, no. 2, pp. 237-264.
8) Články 60 a 301 Smlouvy o založení Evropského společenství (SES) ve spojení s článkem 308 SES.
9) Bod 285 rozhodnutí ve spojených věcech Kadi a Al Barakaat.
10) Nařízení Komise (ES) č. 954/2009 ze dne 13. října 2009, kterým se po sto čtrnácté mění nařízení Rady (ES) č. 881/2002 o zavedení některých zvláštních omezujících opatření namířených proti některým osobám a subjektům spojeným s Usámou bin Ládinem, sítí Al-Kajdá a Talibanem. Uvedené nařízení vstoupilo v platnost 15. 10. 2009, avšak jeho účinek je retroaktivní, tj. „*použije se ode dne 30. května 2002, pokud se jedná o pana Shafiq Ben Mohamed Ben Mohamed Al-Ayadi, a ode dne 21. listopadu 2003, pokud se jedná o pana Faraj Faraj Hussein Al-Sa'idi*“ (článek 2).
11) Srov. články 75 a 215 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).
12) Srov. článek 275 SFEU.

Zákaz výstavby minaretov vo Švajčiarsku

Monika Mareková

Švajčiari v ľudovom hlasovaní povedali áno iniciatíve za zákaz výstavby minaretov v krajine, ktorý vyvolal mnoho otázok ohľadom možného rozporu s náboženskou slobodou.

Švajčiarsky ľud 29. novembra 2009 odsúhlasil zákaz výstavby minaretov na území Švajčiarskej federácie. Švajčiari vyjadrili svoju vôľu v ľudovom hlasovaní (tzv. Volksabstimmung), ktorému predchádzala ľudová iniciatíva (tzv. Volksinitiative) vedená krajne pravicovou ľudovou stranou SVP (Schweitzerische Volkspartei). Návrh iniciatívy znel nasledovne: „Spolková ústava bude zmenená: Čl. 72 ods. 3 (nový) Výstavba minaretov je zakázaná.“ Áno povedalo tomuto návrhu 57,5 % hlasujúcich, pri čom účasť na hlasovaní dosiahla 53,4 %. Švajčiarsko je krajina s populáciou 7,7 milióna obyvateľov, z ktorých sa približne 4,3 % hlási k islamu. V krajine stoja štyri minarety a iba dva ďalšie boli plánované. Už postavené minarety nebudú búrané, no výstavba nových je zakázaná.

Podľa švajčiarskej ústavy, pokiaľ predloží 100 tisíc oprávnených voličov v rozmedzí 18 mesiacov od úradného zverejnenia iniciatívy návrh na čiastočnú zmenu ústavy, musí sa o prijatí tejto iniciatívy konať ľudové hlasovanie, pri čom nie je stanovené žiadne povinné kvórum účasti oprávnených voličov na to, aby bol výsledok hlasovania platný. Pokiaľ je iniciatíva nadpolovičnou väčšinou hlasujú-

Partneři bulletinu

global politics
www.globalpolitics.cz

politica mundi
http://politicamundi.blogspot.com

cich odsúhlasená, stáva sa návrh bez ďalšieho súčasťou švajčiarskej ústavy.

Odsúhlasenie iniciatívy o zákaze výstavby minaretov bolo veľkým prekvapením nie len pre švajčiarsku vládu, ale i pre samotných iniciátorov. Iniciatívu od jej počiatku sprevádzali obavy o zásah do náboženskej slobody, ktorá je vo Švajčiarsku zaručená ústavou i medzinárodnými zmluvami, konkrétne Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej ako Dohovor) a Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach (ďalej ako MPOPP). Vzhľadom na tieto záväzky švajčiarska vláda odporučila hlasujúcim iniciatívu zamietnuť. Toto odporučenie však Švajčiari nerešpektovali.

Zákaz výstavby minaretov vo Švajčiarsku bol ostro odsúdený OSN, Radou Európy, mnohými vládami i nevládnymi organizáciami ako Amnesty International, či Human Rights Watch. Vysoká komisárka OSN pre ľudské práva Navi Pillay ho označila za diskriminačný a v rozpore s medzinárodným právom. Pre upokojenie situácie švajčiarska ministerka spravodlivosti Eveline Widmer-Schlumpf po výsledku hlasovania uistila moslimskú komunitu, že ide len o zákaz výstavby minaretov a sloboda náboženského vyznania a prevádzania náboženských úkonov a obradov je i naďalej plne zaručená.

Už pred hlasovaním Výbor OSN pre ľudské práva vyjadril svoje obavy, že zákaz výstavby minaretov porušuje článok 18 MPOPP. MPOPP je však bohužiaľ prakticky právne nevynútiteľný, pretože neobsahuje žiaden účinný mechanizmus na svoje právne vynútenie. Zákaz výstavby minaretov by však taktiež

mohol byť v rozpore s článkom 9 Dohovoru, pri čom tento rozpor môže byť preskúmaný Európskym súdom pre ľudské práva. Navyše by zákaz výstavby náboženských budov iba jedného náboženstva mohol byť diskriminačný podľa článku 14 Dohovoru. Európsky súd pre ľudské práva sa však bude zaoberať posúdením porušenia Dohovoru, až keď bude k nemu podaná žaloba jednotlivca, ktorého práva môžu byť zákazom výstavby minaretov porušené.

ESĽP sa zahráva s Daytonom

Lenka Lakotová

Obmedzenie kandidátov vo voľbách v Bosne a Hercegovine podľa národnosti nie je v súlade s Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Európsky súd pre ľudské práva vydal 22. decembra 2009 zaujímavé rozhodnutie v prípade *Sejdić a Finci v. Bosna a Hercegovina*. Sťažovatelia rómskeho a židovského pôvodu Dervo Sejdić a Jakob Finci sú obaja občanmi Bosny a Hercegoviny a politickými osobnosťami. Ich záujem kandidovať vo voľbách do štátneho Predsedníctva (ktoré je v Bosne a Hercegovine hlavou štátu) a do Snemovne ľudu Parlamentného zhromaždenia bol odmietnutý na základe Ústavy Bosny a Hercegoviny, ktorá rozlišuje medzi dvomi kategóriami občanov: „konštitutívnou“ respektíve „zakladajúcou“ (constituent) kategóriou, do ktorej patria Bosniaci, Chorváti a Srbi, a „ostatnými“, kam patria židia, Rómovia a ďalšie menšiny, alebo tí, ktorí nedeklarujú príslušnosť k nejakej skupine.

Systém obmedzujúci právo byť volený na Bosniakov, Chorvátov a Srbov bol dôsledkom nestabilnej situácie po vojne. Cieľom bola snaha o vyvažujúci mechanizmus, ktorý by zabránil prijať rozhodnutia proti vôli zástupcov jedného z konštitutívnych národov. Krehkosť Daytonského mieru tento systém legitímne odôvodnila, no od tej doby došlo k pokroku a stabilizácii. Súd v prípade voľby do Snemovne ľudu rozhodol v pomere hlasov 14 ku 3, že nespôsobilosť byť kandidátom vo voľbách do Snemovne je porušením článku 14 (zákaz diskriminácie) v spojení s článkom 3 Protokolu 1 (právo na slobodné voľby).V prípade nespôsobilosti kandidovať do Predsedníctva súd rozhodol v pomere hlasov 16 ku 1, že došlo k porušeniu článku 1 Protokolu 12, teda obecného zákazu diskriminácie.

Profesor Schabas na svojom blogu upozorňuje na disent sudcu Bonella, ktorý sa obáva toho, že súd manipuluje s úspešným Daytonským mierovým dohovorom. Sudca Bonello poskytuje v disente priestor pre úvahy, či má ESĽP vôbec právo otvárať medzinárodné zmluvy, akou bola i Daytonská dohoda. ESĽP podľa neho v prípade Sejdić a Finci nevzal dostatočne do úvahy historické pozadie situácie v Bosne a Hercegovine a je nutné si uvedomiť, že mier je rovnako dôležitým cieľom ako ľudské práva jednotlivcov.

Tento prípad je zaujímavým, lebo sa naň nedá pozerať výlučne len jednou optikou. Otázka, či by nebolo lepšie v podobných prípadoch uprednostniť fungujúci povojnový status quo za cenu porušenia volebných práv jednotlivcov, je skôr podnetom do diskusie, než jednoznačne riešiteľným problémom.

3) Zahraniční politika a lidská práva

Ochrana práv zimbabwských utečencov v Juhoafrickej Republike

Lucia Piteľová

Od roku 2000 čelí Juhoafrická republika (JAR) narastajúcemu počtu imigrantov zo Zimbabwe. Migrácia nie je ničím ojedinelým, ale prípad JAR láka pozornosť z dôvodu neexistencie koncenzu o tom, či Zimbabwčania prichádzajúci do JAR sú utečencami alebo sú „tradičnými" imigrantmi prichádzajúcimi do JAR za ekonomickými výhodami.[1] Z pohľadu JAR sú imigrantmi a preto im JAR odopiera práva, ktoré by im plynuli z Konvencie OSN o právnom postavení utečencov (1951) a z Konvencie Organizácie Africkej Jednoty (1969).[2] JAR je kritizovaná, že svojou politikou voči utečencom porušuje medzinárodné právo, predovšetkým princíp non – refoulment.

Základným problémom celej problematiky sa zdá byť samotná definícia utečenca. JAR pristúpila k vyššie uvedeným konvenciám, ktoré utečenca definujú ako jedinca, ktorý utiekol so svojej krajiny pod hrozbou perzekúcií z dôvodu jeho rasy, náboženstva, národnosti, sociálnej príslušnosti alebo politického presvedčenia".[3] JAR sa v prípade Zimbabwčanov neriadi touto definíciou, ktorá je pre ňu záväzná. JAR sa namiesto toho riadi svojou vlastnou definíciou, ktorá utečenca veľmi úzko vymedzuje ako jedinca, ktorý uteká z krajiny, kde je vojna. V Zimbabwe nie je občianska vojna a tak podľa JAR Zimbabwčania nemajú nárok na štatút utečenca (Human Rights Watch 2008: 25).

JAR tak odmieta, aby sa na Zimbabwčanov vzťahovali ustanovenia *Konvencie OSN o právnom postavení utečencov*.[4] JAR považuje Zimbabwčanov za ilegálnych imigrantov, ktorí do JAR prichádzajú z ekonomických dôvodov. JAR argumentuje, že sú tzv. Dobrovoľní ekonomický imigranti (*voluntary economic migrants*) (Human Rights Watch 2008: 8) a tak aj s nimi zaobchádza. Podľa posledných záznamov prišlo od roku 2005 do JAR 1,5 milióna utečencov zo Zimbabwe, pritom každý deň do JAR prichádzajú tisíce ďalších Zimbabwčanov (MSF Report). Existuje niekoľko dôvodov, prečo Zimbabwčania utekajú zo Zimbabwe. Jednajú predovšetkým pod tlakom ekonomickej a politickej krízy. Režim prezidenta Roberta Mugabe býva objektom kritiky kvôli nedodržiavaniu ľudských práv. Bolo zverejnených množstvo správ zaoberajúcich sa porušovaním ľudských práv v Zimbabwe.[5] Perzekúcie a politické prenasledovanie opozície sú každodenným javom. Dochádza aj k jednorazovým akciám s cieľom potlačiť opozíciu v krajine. *Operácia Murambatsvina*[6] z roku 2005 je toho príkladom. Ešte väčší nárast utečencov bol zaznamenaný po roku 2008, kedy Robert Mugabe znovu vyhral voľby, a v tejto súvislosti sa hovorí o tzv. *druhej vlne utečencov*.

Rastúci počet utečencov do JAR[7] poukázal na problém azylového systému v Juhoafrickej republike. Juhoafrická republika je kritizovaná za porušovanie medzinárodného práva hromadnými deportáciami Zimbabwčanov bez toho, aby bolo ich právo žiadať o azyl uplatnené. Mnohí boli deportovaní aj po tom, čo oficiálne o azyl požiadali, čo je v rozpore zo základným princípom utečenecké-

Publikace Mezinárodního politologického ústavu MU

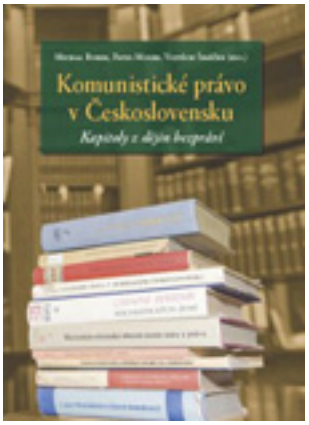

Spočíval problém komunistického práva jen v jeho aplikaci konkrétními lidmi, popřípadě v jeho dočasném více či méně přímém ovlivnění nedemokratickou politikou, anebo v systému jako takovém? Existovala možnost, že bychom se nakonec přeci jen dočkali tak dlouho ohlašovaných světlých zítřků, kdybychom s cinkáním klíčů ještě pár let počkali? Na jakých hodnotách vlastně bylo komunistické právo založeno?
Celkem dvacet devět autorů odpovídá na tyto otázky ve třech desítkách příspěvků seřazených do čtyř částí. První z nich obsahuje texty zaměřené na obecnější filosofické a historické okolnosti spojené s komunistickým právem. Druhá část nabízí analýzy jednotlivých právních odvětví, hlavních institutů, osobností a vývojových trendů. Třetí část se věnuje rozboru právní úpravy i faktické reality činnosti v nejvýznamnějších právních profesích. Konečně čtvrtá část zahrnuje několik osobních vzpomínek na dobu komunistického práva.

Víc informací na www.iips.cz a www.komunistickepravo.cz.

ho práva, non- refoulement (Human Rights Watch 2008).

UNHCR na druhej strane uznáva z časti argument JAR, že všetci Zimbabwčania prichádzajúci do JAR nespĺňajú podmienky pre utečencov podľa medzinárodného práva. Niektorí z nich prichádzajú skutočne z ekonomických dôvodov.[8] UNHCR hovorí, že prípad JAR je ukážkovým prípadom[9] tzv. „*migration – asylum nexus*" (Human Rights Watch 2008: 29).[10] To však neospravedlňuje prístup JAR a deportácie Zimbabwčanov bez rozdielu a prešetrenia, či sú skutočnými utečencami alebo nie.[11] Práve naopak. Má to byť výzva pre ich azylový systém aby sa jeho práca zefektívnila a bola schopná rýchlejšie spracovať a posúdiť žiadosti o azyl.

JAR bola vyzvaná aby rešpektovala medzinárodné právo, aby prestala s protiprávnymi deportáciami (*refoulement*), aby zefektívnila svoj azylový systém a zaistila práva utečencom a žiadateľom o azyl (*asylum seekers*) v rozsahu v akom na to majú právo. Správa UNHCR o dodržovaní ľudských práv v JAR konštatuje, že v JAR utečenci a žiadatelia o azyl (asylum seekers) čelia veľkým problémom v oblasti ubytovania a zdravotnej starostlivosti, čím dochádza k porušovaniu ich práv. Práva Zimbabwčanov sú porušované, pretože je im odopieraný prístup k bezplatnej zdravotnej starostlivosti a iným sociálnym výhodám, na čo majú na základe ústavy JAR a Refugee Act z roku 1998 nárok. Na základe Ústavy JAR každý človek na území JAR má právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť bez rozdielu . Podľa *Refugee Act* platí, že utečenci majú právo aj na ďalšie sociálne výhody (Human Rights Watch 2008: 33).[12] Aj napriek týmto explicitným ustanoveniam majú utečenci obmedzený prístup ku zdravotnej starostlivosti, ubytovaniu a iným sociálnym zárukám (Human Rights Watch 2008: 34).

Juhoafrická republika na opakované výzvy reagovala pozitívne a vláda JAR oficiálne vyhlásila moratórium na deportácie Zimbabwčanov. Podľa poslednej správy Human Right Watch však v praxi nedošlo k žiadnej náprave a aj napriek vyhláseniu vlády policajné jednotky pôsobiace v pohraničných oblastiach stále deportujú Zimbabwčanov bez ohľadu na to, či požiadali o azyl alebo majú v zámere o azyl požiadať (Human Rights Watch 2008: 82). Toto konanie JAR porušuje jej vnútroštátne právo a zároveň aj medzinárodné záväzky zeme.

Aj napriek spomenutej kritike je možno zo strany JAR zaznamenať určitý pokrok. V minulom roku Vysoký súd v Johannesburgu (*South Gauteng High Court*) rozhodol, že Úrad pre domáce záležitosti deportoval niekoľko jedincov neprávom, v rozpore s ústavou JAR a medzinárodným právom. Toto rozhodnutie juhoafrického súdu je považované za kľúčové a očakáva sa, že priamo ovplyvní súčasnú prax v otázke deportácie utečencov zo Zimbabwe. Situácia sa zdá byť ešte komplikovanejšia pod vplyvom narastajúcich xenofobických nálad a útokom, ktoré sú v JAR proti cudzincom namierené. Aj keď je možné postrehnúť snahu o vyriešenie situácie Zimbabwčanov v JAR, treba si uvedomiť, že v praxi nemusí dôjsť k veľkej zmene v krátkom časovom horizonte. Dôvodom je komplikovanosť celej otázky a hlavne veľké množstvo Zimbabwčanov prichádzajúcich do JAR, čo je kapacitne veľmi náročné pre miestny azylový systém. Na druhej strane snaha JAR riešiť túto otázku musí byť oceňovaná.

Poznámky:

1) Podľa Správy IRIN, problematika Zimbabwčanov v JAR predstavuje skúšku definície utečenca ako je zakotvená v medzinárodnom práve.
2) Celý názov je Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa.
3) „A refugee is a person who is outside one's country of origin (or habitual residence in the case of stateless persons) and who, owing to a well-founded fear of persecution for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is unable or unwilling to avail oneself of the protection to which one is entitled" (Convention Relating to the Status of Refugees , Kapitola 1, článok 1, odsek 2).
4) Od Júla do Decembra 2008 bolo evidovaných 30 000 žiadostí o azyl Zimbabwčanov, ale len 53 bolo vybavených kladne, čo predstavuje 0.1% (MSF Report).
5) Príkladmi správ sú napríklad: „Over Our Dead Bodies: A story of Survival" z roku 2006, vypracovaná juhoafrickým

NGO (dostupné online z http://www.zimbabwesituation.com/ztvp_over_our_dead_bodies_0607.doc), správy Human Rights Watch: „All over Again, Human Rights Abuses and Flawed Electorial Conditions in Zimbabwe´s Coming General Elections" z roku 2008 (dostupné online http://hrw.org/reports/2008/zimbabwe0308/) „A Call to Action: The Crisis in Zimbabwe" z roku 2007 (dostupné online http://hrw.org/backgrounder/africa/zimbabwe0807), etc.

6) V preklade sa jednalo o „operáciu vyčistiť špinu" a bola zameraná na prívržencov Hnutia za demokratickú Zmenu, ktoré predstavuje opozičnú silu Mugabeho režimu. Počas operácie, ku ktorej došlo v roku 2005, boli zničené príbytky viac jako 700 000 ľudí, čo predstavuje okolo 6 % populácie Zimbabwe a okolo 1,5 milióna ďalších ľudí bolo ovplyvnených touto operáciou nepriamo, keďže došlo k zničeniu aj obchodných centier (Human Rights Watch 2008: 4-5). Presný počet ľudí, ktorí po operácii Murambatsvina utiekli do JAR nie je známy, ale v roku 2005 bol zaznamenaný nárast utečencov do JAR.

7) V roku 2008 z celkového počtu 256 200 utečencov a žiadateľov o azyl bolo 115 800 zo Zimbabwe (World Refugee Survey)

8) Takéto stanovisko zaujímajú aj organizácie ako Solidarity peace Trust, Refugees International, atď. (International Refugee Rights Initiative).

9) Vysoký Komisár OSN Antonio Guteress povedal, že ak existuje miesto na svete, ktoré slúži ako demonštrácia výziev, ktoré v sebe zahrňuje „asylum – migration nexus" je to Juhoafrická Republika (Human Rights Watch 2008).

10) Jedná sa o masívny príval ekonomických imigrantov (dobrovoľných alebo nedobrovoľných) a utečencov, tzv. zmiešaná migrácia, „mixed migration". Problémom je, že je ťažké rozoznať ktorí z nich sú imigrantmi a ktorí sú utečencami, pretože sa do krajín dostávajú rovnakým spôsobom a pochádzajú z tej istej krajiny, však ich dôvody sú rozdielne.

11) Správy Solidarity Peace Trust, misie Refugees International, výskum University of the Witswatersrand Law Clinic poukázali, že vo veľa prípadoch boli deportovaní jedinci, ktorí spĺňali podmienky na to aby im bol priznaný štatút utečenca (International Refugee Rights Initiative) .

12) Zakotvené v Kapitole 2 Ústavy JAR. Kapitola 2 je venovaná Listine Práv JAR. V čl. 7 je ustanovenie, že práva zakotvené v Listine práv sú platné pre všetkých ľudí na území JAR („*Bill of Rights...it enshrines the rights of all people in our country*"), a čl. 27 hovorí, že nikomu na území JAR nemôže byť odopieraný prístup k zdravotnej starostlivosti (Everyone has the right to have access to health care services) (Constitution of the Republic of South Africa).

Zdroje:

1) „A Call to Action: The Crisis in Zimbabwe" z roku 2007, online text (http://hrw.org/backgrounder/africa/zimbabwe0807)

2) „All over Again, Human Rights Abuses and Flawed Electorial Conditions in Zimbabwe´s Coming General Elections" z roku 2008, online text (http://hrw.org/reports/2008/zimbabwe0308/).

3) Araia, T. (2009): Report on Human Smuggling Across the South Africa/Zimbabwe Border, Migrant Rights Monitoring Project, Forced Migration Studies Programme, online text (http://www.refugeeresearch.net/node/277).

4) Belvedere F.- Pigou, P. – Handmaker, J.: Realising Rights: The Development of Health and Welfare Policies for Asylum – Seekers and Refugees in South Africa, online text (http://ir.iss.nl/eserv.php?pid=iss:167&dsID=Handmaker_12Belvedere.pdf).

5) Constitution of the Republic of South Africa, online text, (http://www.info.gov.za/documents/constitution/1996/a108-96.pdf), citované 25/11/2009.

6) Convention Relating to the Status of Refugees, online text (http://www2.ohchr.org/english/law/refugees.htm), citované dňa 24/12/2009.

7) CoRMSA (2009): Protecting Refugees, Asylum seekers and Immigrants in South Africa, online text, (http://www.cormsa.org.za/wp-content/uploads/Resources/CoRMSA%20Report%202009%20-%20Protecting%20Refugees,%20Asylum%20Seekers%20and%20Immigrants%20in%20South%20Africa.pdf), citované 28/11/2009.

8) Human Rights Watch (2008): Neighbors in Need: Zimbabweans seeking Refuge in South Africa, online text, (http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/southafrica0608_1.pdf), citované 29/11/2009).

9) International Refugee Rights Initiative: Advocates in South Africa Help Ease the Plight of Zimbabwean Asylum Seekers, online text (http://www.refugee-rights.org/Newsletters/SouthernAfrica/V1N2ZimbabweansinSA.htm), citované 23/12/2009.

10) IRIN Africa: SOUTHERN AFRICA: Zimbabweans test the definition of refugee, online text, (http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=87434), citované 23/12/2000.

11) MSF Report: No Refugee, Access Denied: Medical and Humanitarian Needs of Zimbabweans in South Africa, online text (http://www.doctorswithoutborders.org/publications/reports/2009/MSF-No-Refuge-Access-Denied.pdf), citované 25/12/2009.

12) Nox Ntuli, Employment of Refugees and Asylum Seekers in South Africa, online text, (http://www.hgexperts.com/article.asp?id=5645)

13) „Over Our Dead Bodies: A story of Survival" z roku 2006, online text, (http://www.zimbabwesituation.com/ztvp_over_our_dead_bodies_0607.doc), citované 27/12/2009.

14) Refugee Act 1998, online text, (http://www.info.gov.za/view/DownloadFileAction?id=70666), citované 27/11/2009.

15) World Refugee Survey, online text, (http://www.worldrefugeesurvey.org/index.php?title=South_Africa), citované 27/11/2009.

Čeští pozorovatelé ve volebních misích EU

Tereza Kubíčková

Každý občan Evropské unie má právo účastnit se volebních misí EU v rozvojových zemích. Česká republika se monitoringu voleb v zahraničí účastní od roku 1994. U Evropské komise, která volební misi vyhlašuje se čeští pozorovatelé těší dobrému jménu. Účast na volební misi je prestižní záležitostí a zároveň jistě neocenitelnou zkušeností. Stát se tzv. preferovaným kandidátem, tedy dostat se na seznam kontaktů, kterým jsou rozesílána oznámení o chystaných misích, přitom není vůbec obtížné. Jaké jsou tedy podmínky pro zájemce o místo volebního pozorovatele?

Volební mise EU

Agendu monitoringu voleb má v ČR na starosti Odbor lidských práv a transformační pomoci Ministerstva zahraničních věcí spolu s Národním kontaktním místem (NKM). Tyto instituce shromažďují přihlášky pozorovatelů, organizují jejich školení a doporučují vhodné kandidáty Evropské komisi. Do pozorovatelské mise EU se může přihlásit každý plnoletý a bezúhonný občan EU. Na internetové adrese Evropské komise zájemce vyplní formulář a NKM ho pozve na školení pozorovatelů, které se pořádá jednou ročně v Praze. Pokud je volební mise vyhlášena, preferovaným kandidátům je zaslán e-mail s potřebnými informacemi a oni se sami rozhodnou, jestli se dané mise mohou zúčastnit. Základními kritérii pro nominaci kandidáta na misi jsou: dobrá znalost angličtiny nebo francouzštiny (v případě mise do Latinské Ameriky i španělštiny nebo portugalštiny); fyzický stav; flexibilita; znalost informačních technologií; předchozí zkušenosti a časová dostupnost. Proces přípravy odletu na misi je poměrně časově náročný a vyžaduje mimořádné nasazení a flexibilitu zájemce. NKM si z přihlášených kandidátů vybírá a následně doporučuje přímo Evropské komisi, přesněji agentuře AIDCO (Europe Aid Co-operation Office), která má ve výběru poslední slovo. Přitom pro posouzení kandidátů má AIDCO poměrně zajímavé metody. Může se vám tak například stát, že vám v tramvaji zazvoní telefon a na druhé straně se ozve Evropská komise s tím, že si vás hned přezkouší ze znalosti jazyka, který jste uvedli v dotazníku.

Důležitou podmínkou uskutečnění mise je souhlas státu, kde má monitoring voleb proběhnout. Místní vláda následně s EU podepíše tzv. Memorandum of Understanding, a teprve potom může v zemi působit přípravný tým pro misi. Pro rok 2010 plánuje EU asi 13 volebních misí. Nicméně, v tomto ohledu je třeba brát v úvahu, že z plánovaného počtu se opravdu uskuteční jen asi polovina misí. Ne vždy se totiž podaří vyjednat s místní vládou potřebné podmínky pro práci. Latinská Amerika, Afrika a Asie to jsou oblasti, do kterých EU vysílá své volební pozorovatele. Zbylé destinace jako je postsovětský prostor a Balkán spadá do „sféry pozorovatelského vlivu“ OBSE, ale NKM koordinuje i výběr pozorovatelů této organizace.

Čeští pozorovatelé, kteří se volebních misí EU účastnili, působili zatím jen na postu tzv. krátkodobých pozorovatelů (short-term observer, STO). V hierarchii volebních misí jde o nejnižší pozici. Přímými nadřízenými STOs jsou LTOs – dlouhodobí pozorovatelé (long-term observers). LTOs mají ulehčovat práci STOs a řešit jejich problémy. Celou misi pak zastřešuje tzv. Core Team, který misi řídía je tvořen experty na logistiku, na volební procedury, a dále i právní, bezpečnostní a mediální experti apod. Celá monitorovací mise trvá většinou 10 až 14 dní. Pozorovatelům bez předchozích zkušeností jsou přiřazeni zkušení partneři. Dále mají STOs k dispozici řidiče, tlumočníka a popř. ochranku. Mise začíná jednodenním úvodním školením v jednom z velkých evropských měst, kde se všichni pozorovatelé scházejí.

Pokud někdo považuje volební misi za příjemnou proplacenou dovolenou, je nutné ho vyvést z omylu. Podle zážitků českých STOs se jedná o dny velmi hektické a fyzicky náročné. Nejde jen o samotný volební den (tzv. E-day), včetně nejvíce očekávaného počítání a zveřejňování výsledků voleb. Součástí monitoringu je i sledování příprav voleb, volebních kampaní, podílu nevládních organizací na volebním procesu, analýza rovných dispozic politických stran, monitoring svobody médií, popř. útoků na voliče apod. STOs přitom pracují v terénu, kde všechna tato data sbírají. Zásadním pravidlem tzv. Code of Conduct – Pravidel chování pro volebního pozorovatele je: „Žádným způsobem se do volebního procesu nevměšovat. Neradit. Nekomentovat.“ Po ukončení práce v terénu jsou dotazníky od jednotlivých STOs doručeny LTOs, kteří je vyhodnocují a píší zprávu pro tzv. Core Team. Zhruba dva měsíce od ukončení mise pak Core Team vydává zprávu o průběhu voleb v dané zemi.

Rizika

Je nutné upozornit, že práce v terénu vyžaduje dodržování přísných bezpečnostních pravidel. Pozorovatelé jsou sice pojištěni i na trvalé následky po úrazu způsobeném na misi (při vysokém počtu hodin strávených cestováním je tu skutečné riziko především dopravní nehody), ale na

zdravotní následky po prodělané nemoci (např. nějaké exotické choroby) se pojištění nevztahuje.

Nebezpečí, kterým se pozorovatel vydává vstříc jsou mnohá. Podle slov Jana Kamínka z Odboru lidských práv a transformační pomoci MZV není u volebních misí nic překvapivého na tom, že v natolik turisticky oblíbené zemi jako je např. Keňa, týden po volbách propukne nekontrolovatelné násilí a českým pozorovatelům se podaří šťastně odletět posledním letadlem. Na misi v Afghánistánu se zase může stát, že se z bezpečnostních důvodů raději po Kandáharu pohybujete v neoznačeném autě, dokud nezjistíte, že úplně stejný vůz vlastní místní nepřítel pro Táliban číslo jedna. Také je nutné připomenout nepříjemnost tzv. kulturního šoku, který u některých lidí může vést až k hluboké depresi a hrozí i po návratu domů, kde si pozorovatel může náhle připadat jako cizí.

Evropská komise hradí pozorovateli denní náhradu výdajů na den. Z prostředků Evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR), Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (CFSP) a Evropské bezpečnostní a obranné politiky (ESDP) je každému STO proplaceno zhruba 150 Euro na den, které se nijak nemusí účtovat. Z mého pohledu je pozorovatelská činnost ve volební misi významnou možností, jak přispět k demokratizaci rozvojových zemí a příležitostí k osobnímu růstu. Je nicméně na každém, aby pečlivě zvážil, zda-li je z těchto důvodů opravdu ochoten riskovat zdraví nebo dokonce život. Přes všechna rizika, která hrozí, je však účast na volební misi bezesporu jedinečnou zkušeností.

Autorka se v prosinci 2009 zúčastnila školení krátkodobých pozorovatelů ve volebních misích.

Dokumenty k lidským právům na internetu

Rádi bychom vás upozornili na zajímavé články na témata lidská práva, demokracie či demokratizace, ke kterým se můžete dostat na internetu zcela zdarma.

Barcelonský institut mezinárodních vztahů (IBEI) nabízí studii profesora Carlese Boixe s názvem „Development and Democratization“, která rekapituluje poslední výzkumy na toto téma a kriticky se proti nim vymezuje. Boix se snaží dokázat, že výkon ekonomiky má na demokratizaci vliv. (http://www.ibei.org/admin/uploads/publicacions/37/ang/WP_IBEI_26.pdf)

Ze stránek IBEI si můžete stáhnout též paper s názvem „Are Dictators Immune to Human Rights Shaming?“ od dvojice Joseph G. Wright a Abel Escribà-Folch a dočíst se, zda upozorňování na porušování lidských práv může destabilizovat pozici autoritářských vůdců. (http://www.ibei.org/admin/uploads/publicacions/36/ang/WP_IBEI_25.pdf)

Costas Douzinas, autor knih *The End of Human Rights* či *Human Rights and Empire*, uveřejnil další ze svých kontroverzních článků – tentokrát ostře kritizuje nový světový řád. (http://www.guardian.co.uk/commentisfree/libertycentral/2010/jan/01/goodby-noughties-radical-change)

David Cole, profesor práva z Georgetown University, v článku „Getting Away with Torture“, který vyšel v The New York Review of Books, popisuje, jak se Spojené státy (ne)vyrovnaly s mučením a spoléhá na princip univerzální jurisdikce se slovy – když jsme se s tímto problémem nevyrovnaly my, může se najít někdo jiný. (http://www.nybooks.com/articles/23554)

Kvalitní diplomové práce na témata spojená s lidskými právy můžete na jít na webu http://www.theses.cz. Upozorňujeme na následující texty:

- Katarína Šrámková: „Involuntary Environmental Migrants’ Non-protection in the International Milieu: The Case Study of Climate Change-Induced Displacement“;
- Petr Preclík: „Assessing the Impact of European Court of Human Rights on Russia‘s Conduct in Chechnya in the Context of the Judicialization of World Politics“;
- Jindřich Štrobl: „Lidská práva v Mexiku – mezinárodní spolupráce jako cesta ke zlepšení“.

4) Česká republika a lidská práva

Další krok k ochraně práv žadatelů o azyl

Ivan Prouza

Ústavní soud posuzoval ustanovení zákona o azylu, vymezující sedmidenní lhůtu pro žadatele o udělení mezinárodní ochrany. Lhůtu k podání správní žaloby proti rozhodnutí Ministerstva vnitra ve svém nálezu Ústavní soud zhodnotil jako krátkou a zrušil ji s poukazem na rozpor s článkem 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, zakotvujícím právo na účinný prostředek nápravy.

Nejvyšší správní soud podal 1. července 2009 návrh na zrušení ustanovení § 32 odst. 2 písm. a) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu).

Ustanovení, jímž se Ústavní soud zabýval, stanovuje lhůtu pro podání opravného prostředku (žaloby) proti rozhodnutí Ministerstva vnitra v případech, kdy žádost o udělení mezinárodní ochrany zamítlo jako zjevně nedůvodnou (taxativní výčet § 16 zákona o azylu uvádí důvody). V konečném důsledku tedy dané ustanovení způsobilo, že drtivá většina neúspěšných žadatelů o azyl či doplňkovou ochranu měla na podání žaloby pouhých sedm dní, přičemž je nutné si uvědomit nelehkou situaci, v níž se žadatelé obvykle nacházejí, především jazykovou bariéru a odkázanost na pomoc právníků z nevládních organizací.

K návrhu na zrušení této části zákona vedla Nejvyšší správní soud úvaha, že uvedené ustanovení činí vzhledem k velmi krátké lhůtě pro podání žaloby soudní ochranu neúspěšných žadatelů neúčinnou. Základní právo garantované čl. 36 odst. 2 Listiny pak, dle slov Nejvyššího správního soudu, bylo přiznáváno toliko iluzorně a danou lhůtu je nutné hodnotit v procesu její aplikace, v kontextu s normami navazujícími, jakož i sociálními souvislostmi, do nichž je zasazena.

Ústavní soud 1. prosince 2009 v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/09 s ohledem na konkrétní okolnosti lhůtu zrušil jako nepřiměřenou, neboť vzhledem k délce lhůty jsou na zpracovatele žaloby kladeny poměrně značné nároky, včetně vysokých požadavků na kvalitu argumentace.[1] Správní soudnictví je totiž ovládáno zásadami koncentrace a dispozice, které nutí žalobce, aby již ve lhůtě pro podání žaloby dostatečně rozsáhle a určitě vymezili všechny námitky.[2] Těmto požadavkům šlo samozřejmě v sedmidenní lhůtě jen obtížně dostát (což bylo také z některých žalob patrné).

Ústavní soud též zdůraznil, že žadatelé o azyl jsou skutečně ve specifické situaci, kdy se zpravidla neorientují ve zdejších poměrech a právním řádu, neznají jazyk, nemají zde žádné zázemí, kontakty a jsou odkázáni na vnější pomoc, tyto všechny aspekty jim znesnadňují jejich situaci. V odůvodnění dále uznává, že se sice jedná o specifickou kategorii žádostí od ostatních zamítnutých žádostí kvalitativně odlišnou, z čehož ostatně plynou některé odůvodnitelné procesní zvláštnosti, avšak dle Ústavního soudu není odůvodněné, aby k nim patřila též kratší žalobní lhůta. Vyslovuje, že má-li být soudnímu přezkumu podroben i sám závěr, že azylová podstata konkrétnímu případu skutečně chybí (což není zpochybňováno u „běžných" zamítnutých žalob, na než se vztahuje lhůta 15 dní), nemůže být už pouhý přístup k soudu jen pro tuto skupinu žadatelů omezen dalším zkrácením žalobní lhůty. Ústavní soud závěrem popírá, že by napadené ustanovení pro neúspěšného žadatele představovalo efektivní opravný prostředek, naopak lhůta v něm zakotvená omezuje právo žadatele domáhat se u soudu ochrany svých práv, což je v rozporu nejen s článkem 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, ale také čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod garantujícího právo na účinný prostředek nápravy před národním orgánem pro každého, kdo byl v právu přiznaném Úmluvou dotčen.

Z rozhodnutí Ústavního soudu tedy plyne, že namísto sedmidenní lhůty pro podání žaloby, jež byla zamítnuta jako zjevně nedůvodná, platí lhůta 15 dní. I o ní však mohou panovat pochybnosti, což ostatně naznačil i Ústavní soud v odst. 41 nálezu. V dalších případech, kdy § 32 stanovoval sedmidenní lhůtu však tento režim přetrvává. Jedná se o případy, kdy byla žádost o mezinárodní ochranu podána v zařízení pro zajištění cizinců nebo tehdy, bylo-li řízení o udělení mezinárodní ochrany zastaveno z

Centrum pro lidská práva na Facebooku

Připojte se k Facebookové skupině Centra pro lidská práva a demokratizaci, získejte více informací o naší činnosti a zapojte se do debaty o dalším směřování studia lidských práv v ČR.

důvodu nepřípustnosti žádosti o udělení mezinárodní ochrany.

Problematikou českého azylového řízení se zabýval i Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku. Jedním z nejproslulejších byl případ Mohamed Magdi Mansour Rashed versus Česká republika (stížnost č. 298/07), kdy Soud ve svém rozsudku z 27. listopadu 2008 krom jiného konstatoval, že stěžovatel neměl k dispozici žádný prostředek nápravy, na základě kterého by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody. Dosud jsou palčivým problémem průtahy v řízení a dnešní úprava azylového řízení by dle některých odborníků před štrasburským soudem v určitých ohledech neobstála.

Poznámky:

1) Přístupné na http://nalus.usoud.cz.
2) Zde však existují i v samotné judikatuře NSS rozpory – srov. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2170/08.

Česká vláda schválila novú koncepciu rómskej integrácie

Alžběta Kondelová

Vláda na rokovaní dňa 21. decembra 2009 schválila dokument s názvom „Koncepce romské integrace na období 2010 - 2013“, predložený ministrom pre ľudské práva Michaelom Kocábom. Stratégia by mala priniesť konkrétne opatrenia na odstránenie vstupných znevýhodnení Rómov a viesť tak k zlepšeniu ich dlhodobo neuspokojivej situácie.

Kľúčovým cieľom koncepcie je dosiahnutie bezkonfliktného spolužitia príslušníkov rómskej komunity s celou spoločnosťou. K jeho naplneniu smerujú čiastkové ciele zamerané na vytvorenie tolerantného prostredia, odstránenie všetkých foriem diskriminácie, rovnosť šancí so zreteľom na prístup k vzdelávaniu, zlepšenie sociálnej úrovne, podpora rómskej kultúry a zaistenie bezpečnosti príslušníkov rómskej komunity, najmä v súvislosti s rastúcim pravicovým extrémizmom.

Na realizácii koncepcie by sa v zvýšenej miere mala podieľať krajská a miestna úroveň, pričom zvlášť zdôraznená je úloha obcí. Dokument tiež ráta s vytvorením postov rómskych poradcov, pričom do roka 2013 má byť pripravený program dotácií pre zaistenie výkonu ich činnosti. Z ďalších konkrétnych opatrení je možné spomenúť oblasť vzdelávania, kde má byť do konca januára tohto roku preskúmaná činnosť školských poradní vo vzťahu k diagnostike detí zo znevýhodneného prostredia, s cieľom obmedziť ich umiestňovanie do špeciálnych škôl.

V oblasti zamestnanosti dokument plánuje zmenu súčasného systému verejných služieb, či projekty na podporu sociálneho podnikania. Novou témou koncepcie je vysoká miera zadlženia rómsky rodín, ktoré sa vláda bude snažiť riešiť zvyšovaním finančnej gramotnosti, napríklad formou bezplatného dlhového poradenstva. V riešení problematiky bývania je jednou z úloh konkrétna definícia cieľovej skupiny pre podporované byty v rámci sociálneho bývania.

Koncepcia sa pokúša o komplexný prístup k problematike integrácie Rómov, pričom v závere dokumentu je nutnosť komplexných riešení zdôraznená ako základný predpoklad ich udržateľnosti. Do akej miery sú však riešenia skutočne efektívne a udržateľné v praxi, sa ešte len ukáže.

Zdroje:

- Koncepce romské integrace na období 2010-2013, Realizační plán koncepce romské integrace 2010 – 2013, www.vlada.cz

DOSTA! Kampaň Rady Evropy na podporu práv Romů. www.dosta.org

Lidskoprávní kalendář

Leden

15. 1.–16. 1. Konference National Judges and Supranational Laws: On the Effective Application of the EC Law and the ECHR (http://ilreports.blogspot.com/2009/10/conference-national-judges-and.html)

25. 1.–29. 1. 4. zasedání Human Rights Council Advisory Committee (http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/advisorycommittee/session4/index.htm)

Únor

15. 2. Deadline zaslání eseje do soutěže o účast na konferenci Democracy and Decentralization St. Gallen ve Švýcarsku, 3. 5. až 4. 5. 2010 (http://czs.muni.cz/cz/out/aktuality/aktuality--doc/Essay_competition)

18. 2.–19. 2. Konference o budoucnosti Evropského soudu pro lidská práva, Interlaken, Švýcarsko (http://echrblog.blogspot.com/2009/12/more-on-interlaken.html)

19. 2.–20. 2. L'influence de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme sur le droit pénal (international), Ženeva (http://www.unige.ch/droit/cite/events/2010/droitsHomme.html)

Březen

1. 3.–4. 3. International Conference Holocaust & War Crimes Prosecution, Brno (http://www.holocaust2010.cz/web/website/mainmenu/patronages-and-cooperating-organization/)

1. 3.–26. 3. 13. zasedání Rady pro lidská práva, Ženeva, Švýcarsko (http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/13session)

11. 3.– 12. 3. Crimes Against Humanity Initiative, mezinárodní konference, Washington D.C. (http://law.wustl.edu/higls/index.asp?ID=1732)

23. 3.–30. 3. Filmový festival Jeden svět v Brně, v dalších městech (www.jedensvet.cz)

Duben

23. 4.–25. 4. Amnesty International Human Rights Art Festival, USA (http://www.humanrightsartfestival.com)

Květen

3. 5.–7. 5. Violation of Human Rights and Humanitarian Law: Investigation and Prevention of Torture and Death in Custody, Linköping, Švédsko (http://www.esf.org/index.php?id=6351)

Červen

31. 5.–11. 6. Revizní konference Římského statutu ICC, Kampala, Uganda (http://www.iccnow.org/?mod=review)

1. 6. Uzávěrka pro přihlášku na International Human Rights Academy, Utrecht, 31. 7. až 14. 8. 2010 (http://www.utrechtsummerschool.nl/index.php?type=courses&code=E2)

14. 6.–18. 6. Minority Rights Summer School, Galway, Irsko (http://www.conference.ie/Conferences/index.asp?Conference=17)

14. 6.–25. 6. Summer School Human Rights Law, Florencie, Itálie (http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/AcademyofEuropeanLaw/ProgrammeHR2010.pdf)

21. 6.–25. 6. International Criminal Court Summer School, Galway, Irsko (http://www.conference.ie/Conferences/index.asp?Conference=16)

21. 6.–2. 7. Summer School on International Criminal Law, Leiden, uzávěrka přihlášek 30. 4. 2010 (http://www.grotiuscentre.org/com/doc.asp?DocID=276)

Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity - www.iips.cz

International Institute of Political Science of Masaryk University in Brno
Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně
IIPS

Centrum pro lidská práva a demokratizaci, bulletin vydává Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno adresa redakce Mezinárodní politologický ústav, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika tel./fax +420 549 495 769 e-mail iips@iips.cz webové stránky www.iips.cz redakční rada Lukáš Hoder (editor), Hubert Smekal, Ľubomír Majerčík, Ladislav Vyhnánek.